Jeg vil først tage et spørgsmål som vel ikke ligger inde i den aktuelle politiske situation. Det var Axel Ivan Pedersen der sagde, at da vi var i opposition, havde vi givet udtryk for og fremsat forslag om, at der burde nedsættes en ædruelighedskommission.

Jeg synes, det er et spørgsmål, vi skal tage op i den socialdemokratiske folketingsgruppe og i regeringen for at overveje, om det er rimeligt at nedsætte en kommission som ikke bare undersøger dette problem, men også andre lignende problemer. Vi må jo nok konstatere, at vi har et problem i forbindelse med - i hvert fald visse steder - med en for voldsom nydelse af stærke drikke. I hvilken forbindelse sagen skal sammenkædes med et andet problem, som har optaget offentligheden mere, men som måske ikke er så stort i sammenligning med det førstnævnte. - Det er spørgsmålet om hele narkotikaproblemet.

Kjeld Rasmussen gav udtryk for det synspunkt, at regeringen måske nok havde strammet kommunerne lidt for stærkt.

Jeg skal ikke gå ind på enkeltheder men i og for sig bekræfte, at vi har været med til at stramme overfor kommunerne i en situation, hvor hele den økonomiske aktivitet er på kogepunktet. Men lad mig samtidig understrege, at den finansplan, vi har lagt frem og som opererer med en reel udvidelse af den offentlige aktivitet i den statslige sektor på ca. 1½ procent, den opererer med en stigning på omkring 6-7 procent - altså i reel stigning - i den kommunale sektor. Der er altså her et;

område, som vi selvfølgelig meget nødig vil skære i ud fra gode socialdemokratiske principper og synspunkter. Men i en situation hvor man bliver nødt til at skære toppen af aktiviteten, der må nok også kommunerne indstille sig på, at de skal være med i denne plan. De er

det også nu, men de må også acceptere, at de skal være det.

Børge Christensen fra Skjern var inde på spørgsmålet om egnsudvikling og stillede sådan et samvittighedsspørgsmål til mig, nemlig, cm jeg mente det samme om egnsudviklingen, som jeg mente dengang, jeg var forbundsformand.

Jeg kan sige, at jeg naturligvis mener det samme, og jeg kan også sige, at de tanker cg synspunkter, som jeg dengang gav udtryk for, er tanker og synspunkter, som også har været overvejet i regeringen.

Men jeg bliver nødt til også her at sige, at vi havde netop i sommeren - i juni måned 1972 færdiggjort en helt ny egnsudviklingslov, og denne egnsudviklingslov imødekom

en lang række af de synspunkter, som bl.a. fagbevægelsen har fremsat ønske om. Jeg kan fortælle, at da jeg var formand for det udvalg der lavede eller i hvert fald behandlede det lovforslag, som handelsministeren havde fremsat, og hvor vi nåede frem til det resultat, så må jeg sige, dette er det foreløbige resultat.
Men der er stadigvæk behov for - og det har jeg også givet udtryk for i min tale i går - der er stadigvæk behov for at overveje nye veje i det, vi kalder egnsudviklingspolitikken.
Jørgen Jelle var inde på hele spørgsmålet om parcelhusproblemet.
Det samme var Svend E. Andersen fra Sæby. Jelle spurgte, om man nu ikke havde lov at bygge sit eget hus og hygge sig i fred. Parcelhusejerne har jo bygget hus først og fremmest - sagde han - fordi de ønsker et godt privat miljø.
Jeg vil gerne understrege, at det aldrig har været - og heller ikke er - og jeg kan heller ikke forestille mig at det nogensinde skulle blive - en socialdemokratisk regerings opgave at ødelægge mulighederne for, at folk får eget hus. Vi har lagt op til den politik, at de forskellige boligformer skulle stilles lige, og vi har lagt op til en politik der nok betyder forhøjelser for parcelhusejere som for lejere, men som sammenlignet med de stigninger, vi har været ude for i den foregående 8-årige periode, hvor det gamle boligforlig gjaldt, der tror jeg, at jeg tør sige, at de stigninger i omkostningen ved at bo i. egen lej-
lig, egen bolig eller bo til leje, de vil blive mindre end dem, som
det gamle boligforlig indeholdt. Sammenlignet med den løn- og indkomstudvikling der kan ventes i de kommende år. så tror jeg, at det vil være en relativ beskeden udgiftsstigning. Der blev også sagt fra anden side,
at det også var økonomisk politik. Jeg tror, at det var Grünbaum, i forbindelse med parcelhusbeskabningen, og det må man gøre sig klart. Jeg må minde om, at tidligere statsminister Hilmar Baunsgaard den 11. december 1972 skrev til mig. I det brev der skrev han: "Nu må der sættes ind over for de meget stærke støtte- og tilskudsordninger,
der ydes både direkte og indirekte til boligsektoren i Danmark'.
Han gjorde dengang opmærksom på, hvor mange milliarder kroner der går ud af statskassen til boligbyggeriet. Jeg gav den gang udtryk for, at vi i princippet var enige, at vi ikke i det lange løb blot kunne
lade disse love fortsætte således, at disse udgifter steg svulmende. Derfor sagde vi:

Vi er enige og vores sigte er, at en del af de 5-6 milliarder kroner som der ydes direkte og indirekte til parcelhusene, en del af disse udgifter må vi fremover spare eller skære ned, hvad man nu vil kalde det. Det var simpelthen også et stykke økonomisk politik, og det må man gøre sig klart, at det var nødvendigt. Vi har skåret så meget, som også Helge Nielsen gav udtryk for, at der bliver tale om et beløb, når vi når frem til fuld virkning af bolig- forliget, på omkring et sted omkring 1½ milliard kroner ud af de 5-6 milliarder kroner der i øjeblikket ydes. Det er vigtigt at understrege, at kritikken mod boligforliget jd går på - den ene dag, at vi har været for hårde, den anden, at vi ikke har været hårde nok. Men det, der er mest interessant, det er i og for sig, at man siger, også fra mange borgerlige politikeres side, at vi ikke har været konsekvente nok og ikke har skåret hårdt nok. Det vil med andre ord sige, at hvis der som det er sagt fra borgerligt hold, måtte skæres omkring 2 milliarder - ikke kun 1½ - som vi har sagt, så ville de sociale og økonomiske virkninger på den enkelte borger være blevet større, den byrde de selv skulde bære på deres bolig ville altså blive større. Også det skal med, når man diskuterer boligpolitikken - og de problemer, som det indeholder.
Om selve dette, at der synes - ifølge den borgerlige presse - at være nogen uoverensstemmelse i den socialdemokratiske gruppe, det vil jeg gerne gøre nogle få bemærkninger om. Det første jeg må sige, det er; vi lavede den lov på et bestemt grundlag, nemlig nogle formodninger om, hvorledes vurderingerne ville falde ud. Hvis disse vurderinger viser sig - når det endelige resultat foreligger - at være et sted omkring 100 procent i gennemsnit i forhold til 13. almindelige vurdering, hvis vi ender dér, og det er der indtil dette øjeblik noget der tyder på, ja, så er der, hvis vi skal vurdere tingene sagligt, ingen tvivl om, at den socialdemokratiske gruppe enstemmigt har billiget den politik, den lovgivning de boligforslag, som vi også i Folketinget har vedtaget. Det er altså med andre ord, hvis disse tal holder
stik, en fuldstændig enig gruppe, og det burde ikke give anledning til så megen snak - så meget røre, specielt i dele af pressen,
Med hensyn til boligpolitikken vil jeg også godt sige, at en af kammeraterne der var oppe, sagde, det er egentlig skrapt, hvis det skal laves om. Jeg vil igen sige, det er også noget skrapt, hvis nogen i den socialdemokratiske gruppe tvinger eller prøver på at tvinge regeringen til at lave noget om som den tidligere regering har givet en ganske klar og ensidig tilslutning til. Vi har lagt en politik frem på dette

område, og vi har fået støtte til den fra Socialistisk Folkeparti, og vi har naturligvis ikke gjort det for at skulle skade hverken vore egne eller andre der bor i parcelhuse, eller vore egne eller andre der bor i lejligheder. Vi har gjort det, fordi der jo også skal føres en økonomisk politik der er forsvarlig, og vi mener, at den er forsvarlig, at der er den nødvendige sociale hensyntagen. Derfor håber jeg ikke, at det arbejde som mange partifæller har udfoldet bl.a. ved at uddele den lille boligpjece som vi lavede, jeg håber ikke, at den indsats skal være forgæves.

Laurits Jensen rejste et spørgsmål som med mellemrum rejses i vores partikredse. Det er spørgsmålet om, hvorvidt al jord bør være samfundseje.

Jeg er i princippet enig i, at vi burde i virkeligheden finde frem til en form, hvorunder al jord var offentligt eje. Det ville absolut være at foretrække. Men det er bare lidt for nemt at sige, at man er tilhænger af det, hvis man ikke samtidig har gjort sig klart, hvor mange problemer - ikke bare politisk men også teknisk-økonomisk det indeholder, hvis man skal leve op til det. Men jeg mener, det er en sag som virkelig må gennemdiskuteres, og hvis det går, som vi har lagt op til det, vil
der jo også blive nedsat et programudvalg, der skal se på nogen større og mere principielle ting i fremtidens politik.

Men jeg må nok sige, at det er ikke - og det er slet ikke døgnaktuel - politik at kunne lave ting i den retning. Og dog. Det lykkedes jo
i hvert fald på et enkelt område at lave noget der ligner det, Da vi gennemførte visse love forud for folkeafstemningen om EF, da gennemførte vi jo også muligheden for, at det offentlige i højere grad - cg foreninger af folkeferielignende karakter - at de i højere grad skulle kunne blive ejere af dansk jord til rekreative formål, - Så skridt i den retning, det er der i hvert fald taget. Og det blev jo ejendommeligt nok gjort af et fuldstændigt enigt Folketing - men det var altså også i juni 1972.

Ziirsen har været inde på nogle kriminalitetsproblemer. Og jeg vil slet ikke komne ind på dem. For det første, fordi jeg ikke har forstand på det, og for det andet, fordi det nok er nogle relativt små problemer, som det ikke er min opgave at gå ind i debat om. Men det, jeg godt vil benytte lejligheden til at sige, det er tak.

Ikke bare tak til Ziirsen, men tak til de mange, der har lavet debatoplæg - har bidraget

til programmet, det programudkast, der nu ligger. For det er ikke bare det store udvalg, som i fællesskab har drøftet det partiprogram som nu er lagt frem. Det er også de mange specielle udvalg, hvoraf Ziirsen har spillet en betydelig rolle i et par stykker af dem. Det er alle disse udvalgsmedlemmer - og ikke mindst formændene - jeg vil takke for den indsats, der her er udført.

Hans Carl var inde på spørgsmålet om skatteproblememe. Også her gælder, at når Grünbaum har haft ordet to gange og forklaret om disse problemer, så skal jeg ikke gå så meget i dybden.

Men jeg tror nok, at det er lidt for let at sige, at dem, der klager over skatten, det er alene dem, der kører i Jaguar, Vi nå nok erkende, at der langt ind i vore rækker er en fornemmelse af, at vi kommer af med for mange penge og specielt kommer af med for mange penge i form af personbeskatning. På den anden side vil jeg godt medgive Hans Carl i, at vi ikke skal falde i den anden grøft. Den tendens i tiden som går på, at skat kun er noget ondt,som det for enhver pris drejer sig om at reducerer mest muligt. Jeg tror, det er rigtigt, som Eva Bendix i dag skriver i Aktuelt i sit synspunkt. Hun skriver som overskrift:

"Vi bliver flået i skat, siger de - og så snøfter de i cognac'en".

Der er i hvert fald noget om det. De ivrigste bekæmpere, det er dem, der har indflydelse i dele af pressen. De ivrigste bekæmpere af beskatning i dette land, det er trods alt dem, der er de mest velbeslåede, og det er dem, som måske nok føler en stor skattebyrde, men i virkeligheden ingen grund har til at klage. Og vi skal være klar over, at når vi skærer i de offentlige udgifter, så kan det ofte komme til at gå ud over folk med jævne indtægter, og det er naturligvis et hensyn, vi afgjort må. tage.

Urban Hansen var også inde på spørgsmålet om skatterne og gav i høj grad tilslutning til det synspunkt, at man må beskatte folk efter forbrug, hvis de har nul i trækprocent, og hvis deres forbrug vitterligt ligger langt over. Det tror jeg, er en vigtig ting, og jeg synes, det er rart at vide, at også overborgmesteren som medlem af et skatteudvalg i en stor by har det synspunkt, at det kan lade sig gøre, og at det er politisk nødvendigt og ikke mindst er nødvendigt

Grünbaum gjorde nogle bemærkninger om, at vi nok i vores parti var tilbøjelige til at være i defensiven.

Der er noget om, at mange af vores folk ikke rigtig forstår, hvilke ting der rent faktisk allerede er gennemført i den to-årige periode, som denne regering har siddet, på det

skattemæssige område. I form af forenklinger, ja, endog i form af skattenedsættelser. Man skar jo to milliarder væk af indkomstskatten og skaffede kun ca. en milliard igen på anden måde. Det skete i september 1972. Men alle de gode gerninger vi gør, dem får vi ikke så meget for, mens alt det, der stadig mangler, det husker vi. Og sådan er det vel, og det er vilkårene i det politiske arbejde. Men vi skal også bare ind imellem være opmærksomme på, hvad der er sket.

Når det er sagt, så vil jeg gerne understrege, at der sandelig stadig er behov for ændringer i vort skattesystem. Vi skal forbedre det nuværende system, og jeg tror, jeg kan gøre det op i fire principper som det drejer sig om at sætte ind over for.

Det første det er, at vi må have en bedre kontrol med skatteligningen. Jeg ved udmærket, at de fleste er under en særdeles effektiv kontrol,

men vi ved, at der stadigvæk er en hel del, der ikke er det. Det andet er, at vi må have et mere enkelt system, Jeg ved godt, at det gør ondt, når en eller anden fradragsmulighed tages fra én. Men skal vi lave det, som alle kræver, et mere enkelt, overskueligt og forståeligt system, ja, så er det altså nødvendigt at skære nogle af disse ting fra.

Det tredie vi skal gøre, det er at sørge for en vis omlægning i skatterne. Jeg tror ikke, vi kan gå så langt, slet ikke, at vi kan gøre indkomstskatten overflødig. Men jeg tror, der alligevel er behov for en vis omlægning, og der skal vi finde former, hvorunder det kan gøres, så det er socialt forsvarligt.

Det fjerde vi skal gøre, det er også at kigge efter nydannelser i vores skattepolitik. Og der har været nævnt f. eks, dette her med at beskatte dem med trækprocent nul, om hvem vi ved, at de har et stort forbrug. Det er en vældig nydannelse. Det er også spørgsmålet,. om der måske er helt andre måder, f. eks, skat på produktionen, som det kan være nødvendigt at tage i anvendelse, hvis man skal lette på andre sider af skattepolitikken.

Så er der arbejdet med at omsætte dem i praktisk politik. Men disse fire principper tror jeg, bør være en ledetråd for os i den kommende tids skattedrøftelser.

Enevoldsen og Klaus Ebbesen har talt om betydningen af, at det ikke alene er den offentlige sektor, men at der også bliver den private sektor der kommer under en vis styring.

Jeg er enig i den opfattelse, at vi slet ikke i det lange løb kan regne med at kunne styre det økonomiske liv i Danmark eller i noget andet land, hvis ikke vi indstiller os

på, at vi må finde metoder, værktøj, hvormed vi også kan styre - i hvert fald i hovedlinjerne - tendenserne i den private sektor. Vi vil få en gevaldig modstand på dette. Man vil sige - statsdirigering, socialisering og mange andre ting.
Men enhver må forstå, at man ikke kan styre alene over den offentlige sektor. Der må også økonomiseres med ressourcerne i den private sektor. Jeg er af den opfattelse - hvad jeg også ganske klart gav udtryk for - at vi måtte se at finde veje at gå i de kommende år i den økonomiske politik. Jeg indrømmer, at det er svært. Også her gælder det, at det er nemmere at sige det som princip, det er lidt sværere at formulere en politik, men som det er sagt nogle gange - fremkomsten af P-plan II vil hjælpe os, men også den anti-inflatoriske politik, som Per Hækkerup fortalte lidt om, vil indeholde nogle af de samme tendenser, en noget større styring af den private sektor i brugen af ressourcerne.
Så er der spørgsmålet om økonomisk demokrati. Og der spurgte Oluf Simonsen jo: Hvem er det egentlig, der betaler investeringerne i dansk erhvervsliv?
Ja, der er der for mig ingen tvivl om, at det gør befolkningen som helhed, og altså i høj grad også lønmodtagerne. Det gør forbrugerne.
Det vil med andre ord sige, at dem der investerer - der foretager den reelle opsparing - de får ikke den fornødne andel i denne opsparing, eller som vi kalder det i vores forslag til økonomisk demokrati, i kapitaltilvæksten får de ikke andel. Det er det, vi sigter på med vores forslag om økonomisk demokrati.
Det er næppe muligt at finde nogen anden og bedre vej at gå end den, som regeringen har fremlagt. Det er jo ikke et forslag, der sådan pludselig er opstået i hjernerne i løbet af 8-14 dages tid og så lagt på bordet. Det er et forslag, der er særdeles grundigt forberedt i et kommissionsarbejde mellem lønmodtagerorganisatienerne og partiet.
Det har også været, ude til debat, men dog mest i tillidsmandskredse forud, og vi fremlagde først i Folketinget nogle skitser for det.
fik en offentlig diskussion, og derefter gik vi i gang med at udforme et konkret lovforslag. Jeg tror, jeg tør sige, at 95 pct. af alle de indvendinger, vi hører mod ØD, de har været gennemdrøftet og overvejet, og man er kommet frem til den form, som lovforslaget har som værende det mest hensigtsmæssige, det, der bedst ramte det, som alle socialdemokrater i virkeligheden er enige om - såvidt jeg er orienteret i hvert fald - nemlig at det økonomiske liv skal demokratiseres.

Thomas Nielsen og også Paulus var inde på spørgsmålet om, hvorvidt vi skulle holde fast på den centrale fond. Og deres synspunkt var, at vi skal holde fast på det.
Der er ingen tvivl om, at regeringen har det synspunkt, at det forslag, vi har lagt frem, derunder også ideen om den centrale fond, er noget meget, meget væsentligt. Men jeg bliver også nødt til at sige - og det må denne kongres også forstå - at hvis vi mener noget med det, at vi vil gøre forsøg på at være åbne over for andre, der vil det samme som os, men blot siger, at der måske er andre måder at gøre det på, ja, så må vi. gå ind i en forhandlingssituation, gå ind i en debat med dem.
Det drejer sig om at komme igennem. Det drejer sig selvfølgelig ikke om at komme igennem for enhver pris, det drejer sig om - som det også er blevet sagt, at fastholde principperne, målet, sigtet i vores forslag til økonomisk demokrati. Men vi kan ikke sige, at vi er åbne, hvis ikke vi virkelig er åbne, og derfor er det nødvendigt at sige dette. Men vær sikker på én ting. Regeringen er helt enig om, at det er det samme mål vi har, både i fagbevægelsen og i partiet.
Det skal være en demokratisk, økonomisk demokrati-ordning, der omfatter alle lønmodtagere, og jeg må i øjeblikket sige, at jeg har svært ved at se, det kan gøres på stort andre måder end netop gennem en central fondsdannelse. Det skal være en ordning, hvorefter alle lønmodtagere er solidariske i forhold til hinanden. Det skal være en måde, hvorpå vi er sikre på, at vi derigennem kan sikre kapital til det erhvervsliv, som vi holder så meget af, fordi vi ønsker at fastholde den gode beskæftigelse, mon som vi samtidig stiller som betingelse, at hvis disse investeringer skal udvides i de kommende år, hvis opsparingen skal øges, ja, så vil vi have andel for lønmodtagerne i denne kapitalopsamling. Disse principper skal fastholdes, og jeg er ganske enig, vi skal ikke frem til nogen form for udvandet økonomisk demokrati-ordning i så fald, så tager vi den kamp som er nødvendig, enten det måtte blive folkeafstemning eller udskrivning af valg.
Vi vil have en ordentlig ØD-ordning igennem som klart sigter på det, som er vort partis og fagbevægelsens målsætning.
Det er forresten en glædelig ting, at denne kongres - i hvert fald hvis man skal tro på talere, der har været oppe - og det skal man naturligvis - men om de er tilstrækkelig repræsentative, det er spørgsmålet - at disse talere allesammen har sagt; hold fast ved økonomisk demokrati. Det er ikke sådan, som pressen forestiller sig, at der langt ind i Socialdemokratiets rækker og i fagbevægelsens rækker er en forfærdelig

utilfredshed med vort forslag til økonomisk demokrati. Nej, der er en voksende forståelse for vort forslag til økonomisk demokrati. Men vi er nok ikke nået langt nok ud blandt vore medlemmer i fagbevægelsen, blandt vore medlemmer i partiet, og vi er måske slet ikke nået langt nok ud hos de vælgere som stemmer på os men ikke vil være - eller i hvert fald ikke er blevet - organiseret i vort parti.
Derfor har vi naturligvis problemer med at få udbredt de synspunkter, vi har, men også at tage debatten op med dem og høre om de indvendinger, de eventuelt måtte have, om de nu er tilstrækkeligt stærke til at der kan være tale om nogen reel imødekommenhed. Men alt i alt, det er min opfattelse, at forståelsen for økonomisk demokrati absolut er stigende.
Jørgen Peder Hansen, Auken, Erik Andersen har været inde på hele spørgmålet om EF. Nu har Ivar talt om det, så jeg skal ikke sige så meget om det reelle indhold i vores EF-problemer, men jeg vil godt gentage, hvad jeg har sagt nogle gange. Danskerne er nok europæere. Vi vil ligesom prøve os lidt frem og finde ud af, om denne nye ting, vi nu er blevet medlem af, om den egentlig kan bære. Vi vil altså forsigtigt gå ind i dette fællesskab. Jeg vil også gerne tilføje, som Jørgen Peder Hansen sagde det. Vi skal ikke tilrettelægge en politik der simpelthen består i at lave så mange forhindringer som muligt for at udbygge og udvide samarbejdet i EF.
Vi skal nok være forsigtige, men vi skal alligevel gøre os klart, at når man er gået ind i et fællesskab, så indeholder det også en forpligtende - en mere forpligtende indstilling, end vi normalt har været vidne til i andre former for internationale organisationer, som vi har været eller er medlem af.
Det var interessant at høre Svend Auken, fordi han sagde, at vi må finde ud af, hvor vi kan gå i offensiven. Ser man den bog, som flere af vore partifæller, tilhængere og modstandere har skrevet, så ser man også, at modstanderne nu giver udtryk for, at der er områder, som jeg ellers følte, at de ikke var så interesserede i, men hvor de går ind for en øget integration, et øget og mere forpligtende samarbejde, altså med andre ord: Ligesom at gå lidt længere, end man. måske normalt kunne vente. Jeg tror, det er en rigtig linje, for man skal i hvert fald hele tiden have under overvejelse, om der er ting og målsætninger, som det vil være rimeligt at bringe frem i fællesskabet, fordi det også kan være til gavn for det enkelte land.
Jeg ved godt, at Auken også sagde, vi skal også finde ud af, hvor vi skal slå bremserne i. Og det er jeg enig i, men det viser jo så igen på den ene side krav om

yderligere integration på de områder, hvor vi kan lide det, men samtidig hus forbi, hvis det er områder, hvor alle de andre - men ikke vi - kan lide det. Det er i virkeligheden helt primitivt. De samme problemer som man altid står overfor i et samarbejde. Må jeg generelt sige, det er et mere forpligtende samarbejde, vi er gået ind i. Vi bliver også nødt til ind imellem at acceptere ting, SOM vi måske ikke er alt for tilfredse med, fordi der er andre ting, vi ønsker igennem i det store fællesskabs navn - og også ud fra en dansk synsvinkel. Det vil være en rigtig Europa-politik. Jeg håber, det vil være muligt i udvalget at formulere det og måske formulere det bedre, end det allrede er sket i det program, der er lagt frem. For det er jo rigtigt, som Erik Andersen sagde, vi har behov for en - næsten en - vejledning i EF-politik. Men jeg vil alligevel advare kongressen mod at tro, at det i dag eller under denne kongres vil være muligt at nedsætte et lille udvalg der sådan laver- bogstavelig talt - en vejledning, hvad der er Socialdemokratiets og Danmarks EF-politik ud i en lang række detaljer. Det er simpelthen umuligt. Det er, som det blev sagt, en situation, hvor vi er gået ind i et samarbejde med ni lande om så mange spørgsmål, ja, sådan set om næsten hele spektret af økonomiske problemer, som vi kender dem, og der er det ikke muligt præcist - og slet ikke i detaljer - at sige, hvorledes vores politik skal være.
Men lad mig slutte med i denne sag at sige: Det politiske udvalg får nu til opgave at behandle hele programmet og de forslag og ændringer, som måtte komme ind også fra kongressen. I det omfang, som udvalget og de forslag og ændringer, det omfang, som udvalget finder det nødvendigt, dér er der ingen tvivl om, dér vil man udsætte nogle underudvalg f.eks. også omkring EF-problemerne således, at programmet såvidt muligt kan formuleres sådan at vi kan sige, at dette er alle socialdemokraters program.

Frode Jakobsen kom med et indlæg der var meget stærkt.
Han sagde, det drejede sig om to ting:
For det første, at bevare folkestyret i en kompliceret verden.
For det andet, at bevare mennesket mod forgiftning og ødelæggelse.
Og så er det, at Frode Jakobsen siger, men nu kommer vi som parti - hovedledelsen i partiet, med et program der er præget af den svaghed, at man ikke vil støde nogen.

Det synes jeg ikke er nogen rimelig vurdering.
Jeg synes tværtimod, at programmet, f. eks. i forbindelse med økonomisk demokrati, har stødt ganske mange. Men man bliver også nødt til i visse situationer at støde nogen, hvis man vil noget, og vi vil noget, og deler også klare synpunkter, som vi ikke i første omgang har den store tilslutning
til i befolkningen, men som alligevel er udtryk for, hvad vi som demokratiske socialister ønsker. Frode mente også, at vi har givet udtryk for, at det hele drejer sig om økonomisk vækst.
Jeg er af den opfattelse, at vi ikke kan skubbe spørgsmålet om økonomisk vækst til side som noget, vi er vokset fra. Vi er fortsat i en situation, hvor vi som regering, som bevægelse stadigvæk må interessere os for den økonomiske vækst. Men vi vil sætte betingelser på denne vækst. Og det er noget, der er sket, både I den tale, jeg holdt i går, og det er noget, der i høj grad også er sket i det program, vi har lagt frem. Det er ikke en økonomisk vækstpolitik for vækstens egen skyld.
Det er en økonomisk vækstpolitik som skal tilgodeses, ja oven i købet først og fremmest skal tilgodese mennesket, dets miljø, dets trivsel og dets tryghed.
Bendt Thuesen sagde om partiets programforslag her, at det nok havde været bedre at gøre det mere enkelt.
Må jeg allerførst sige, at de idéer, de tanker, de formuleringer der lå i den såkaldte kaffeklub's forslag, og som en 5-6 af vore kredse og foreninger har taget til sig - i flere tilfælde i lidt omformet stand - disse tanker er også indgået i det programudkast, der ligger først og fremmest i indledningen, som nu kaldes perspektivet. Det vil med andre ord sige, at vi har ikke søgt at imødekomme kaffeklubben, men vi har søgt at imødekomme de samme tanker som er fremkommet udefra foreningerne og ikke bare på dette område - også nå en lang række andre områder.
Lad mig f. eks. sige til Kingo fra Hjørring. Han var lidt skuffet og mente, at vi ikke i tilstrækkelig grad havde lyttet til de forslag, som man havde deroppe. Jeg kan desværre ikke svare på, om det rent faktisk er tilfældet, når det gælder forslagene deroppe fra Hjørring.
Men det, jeg kan sige, det er, at der er næsten ikke et af de forslag der er kommet udefra foreningerne, uden at disse forslag har haft en eller anden virkning på de formuleringer, der er i selve programudkastet.

Det er da klart, at vi er nødt til - som det er sagt - at sætte stemplet: - Kan. ikke

accepteres - eller indstilles til forkastelse - på en lang række forslag. Men det, der er vigtigt at understrege, det er, at mange af disse forslag i virkeligheden, allerede har påvirket - måske i en anden ordlyd - det program, der ligger. Derfor er det måske nok lidt hårdt formuleret - "kan ikke godkendes" - men det indeholder ikke, at der er tale om nogen total afvisning af de synspunkter, der er kommet med. Vi har i det omfang, som udvalget - programudvalget har været, enige, taget hensyn til dem.
Willy Andersen kom med en bemærkning om, at vi har et medansvar for Allendes fald.
Det er en ganske alvorlig anklage. Og det kommer jo meget an på, hvordan man opfatter en sådan anklage. Vi har jo sådan set alle sammen i hele
det kommer jo meget an på, hvordan jo sådan set alle sammen i hele
verden et ansvar, når et eller andet går galt i retning af diktatur i et land. Men det er alligevel lidt stærkt at sige, at vi har et ansvar,
for det kan godt opfattes som om, at vi kunne i Danmark have løst de problemer, som man måske havde og har i Chile. Det, jeg synes, der er værd at understrege, det er, at vi har ikke ydet nogen overvældende stor indsats, men dog - også i Chile - ydet en indsats på det økonomiske område.
Vi har stoppet den sidste af de ting, vi har gjort, netop fordi der nu sker et magtskifte, netop på den måde, som det sker. Men man kan ikke sige andet, end at Danmark har - i Chile som i andre u-lande - nu er Chile ikke uden videre et u-land - det kan i hvert fald diskuteres lidt hvor grænsen går, men i hvert fald, vi har også ydet forskellige former for støtte til Chile.
Så var der Aage Jensen fra Frederiksborg amt som sagde en bemærkning, som jeg godt vil tage op. Det er forkert at tro, at hele befolkningen har politik som hobby.
Ih, hvor er det rigtigt. Og ih, hvor er det en fejl, som vi ofte gør - alle os, der er stærkt engageret i politik. Vi ved det jo netop i forbindelse med ØD, og vi ved det omkring boligforliget, at befolkningen er ikke særlig aktiv i politik, og de har det ikke sådan, at de føler det som et behov. Ofte sker der vel det, at befolkningen eller grupper af befolkningen reagerer på en eller anden ting, ofte følelsesmæssigt og måske også på en ret overfladisk måde.
Må jeg nævne et par ting som det måske er farligt at tage op, men man skal jo ikke gå udenom de farlige problemer.
Jeg tænker her på Jesus-filmen. Jeg tænker på Niels Matthiasens udtalelser om

katolicismen. Jeg tænker på spørgsmålet om Christiania.
Der skete jo det, at befolkningen eller grupper af befolkningen ligesom sprang op som trold af en æske, og pressen udnyttede det enormt effektivt.
Må jeg først sige om Jesusfilmen: Det ligger helt klart, at den lov som er grundlaget for støtte til den film, det er en lov som ikke giver kulturministeren mulighed for at tage affære i den sag. Det er en lov som er vedtaget i fuldstændig enighed i det danske Folketing, og jeg kunne endda gå lidt længere og sige, netop den ændring som der skete i Folketinget i denne lov og som nu udsættes for kritik, det var ikke kulturministerens forslag, det var et forslag, vi viste imødekommenhed - det er bare et af mange udslag af samarbejdsvilje - det var et forslag som kom - hvorfra? Fra de konservative, fra Ellen Strange Petersens eget parti.
Så skal jeg nok passe meget på med at få for meget ind på den udtalelse, som Niels Matthiasen kom med, men jeg vil godt sige, at jeg tror, det var en klogere udtalelse, Niels Matthiasen kom med i en redegørelse han sendte ud, at man i første omgang i pressen havde haft et interview med ham. Jeg mener ikke, en minister ikke må sige, hvad han mener. Det mener jeg absolut, han har ret til. Men jeg tror også, det er rigtigt, at man ikke skal udfordre unødigt - grupper, når det gælder f.eks. det religiøse. Vi har jo lagt megen vægt på i Danmark, at vi har en folkekirke, og vi har respekt for andre tros-samfund. Jeg tror, det er rigtigt, som det blev sagt; det var noget med Hans Tausen - jeg tror det var Egebjerg Andersen, der sagde noget om Hans Tausen - han ville nok grynte bifaldende. I hvert fald kan vi sige, at den lille bonde
nok gi/rt.c -s,iv^nde, 1 hvert fald kan vi sigo, at den lille* bonde

dreng - ikke ham fra Mols - men fra Fyn - den lille: bondedreng på Fyn der gik og sang under sky, når han startede sin religiøse kamp i Danmark, da var det udtryk for en holdning der stadigvæk gælder på det kirkelige område og som er baggrund for, at vi i Danmark har en folkekirke på protestantismens grundlag.
Det sidste spørgsmål er Christiania. Og jeg skal kun om dette spørgsmål sige, - herregud, hvad havde man egentlig tænkt sig, vi skulle gøre andet end, hvad vi har gjort. Er der nogen, der tror, at man kunne rydde - som de skriver i aviserne - bulen? Det kan vi ikke. For det første er der tale om folk der i et vist omfang tror på, at de kan lave et alternativt samfund. Jeg er skeptisk over for det. Men de tror det. Det betyder ikke, at de skal frigøres fra de almindelige samfundspligter. Men man skal ikke være

afvisende over for, at de gør forsøg i den retning. For det andet er der også ude på Christiania tale om folk, der er sociale tabere i et vist omfang.
Det vil sige - at fjerne disse to grupper fra Christiania - sætte dem ud i det øvrige samfund, det er ingen løsning, det er en flytning af problemet, og den er ikke konstruktiv. Det er mere konstruktivt som tre regeringsmedlemmer har lagt op til igennem en betænkning, en rapport om, hvordan man vil prøve at styre udviklingen i Christiania i den kommende tid.
Vi kan ikke være tilhængere af at løse problemerne ved, at militær eller politi rydder bulen. Det er ikke den måde, man i et moderne samfund løser problemerne på. Vi må finde en fornuftig og mere konstruktiv måde at klare tingene på.
Verner Hansen stillede spørgsmålet som så ofte rejses;
Står Socialdemokratiet til venstre, eller står det til højre? Og så sagde han selv: Vi skal være et bredt folkeligt parti.
Jeg vil gerne sige, det er da klart, at vi ønsker at være et bredt
folkeligt parti. Det er da klart, at vi ønsker det, fordi kun derigennem har vi mulighed for gradvis at gennemføre den politik, de programpunkter, som bl.a, denne kongres behandler og tager stilling til.
Men jeg bliver nødt til at. sige for gud ved hvilken gang: Socialdemokratiet står ideologisk til venstre for midten i dansk politik, Det skal forstås på den måde, at vi har behov for ustandselig at sætte nye målsætninger op. Et samfund i udvikling kan da ikke være tilfreds med, at men sådan bare finder ad af, hvad midten er, og så gør man
det til sin politik, Det. betyder stilstand. Det kunne man måske gøre i
et samfund der var statisk, men det kan man ikke gøre i et samfund der er dynamisk - der er i udvikling. Og det ville være at pacificere os selv som bevægelse, hvis vi tror, vi kan føre politik ved at sige, hvad midten gør, det er uden videre vores linje.
Sig mig, hvordan ville det være gået med hele den sociale velfærdsudvikling, hvis vi havde ventet til alle accepterede den? Nej, vi har måttet rejse målsætningerne på det sociale område. Det har ofte taget os tre - fem - ti - tyve år, før det lykkedes at føre dem igennem.
Vi har - bid for bid - opbygget den velfærdsstat, som andre nu søger at rive ned igen. Men vi har bygget den op, og så har vi fået midten af dansk politik, ja - gudhjælpemig også de konservative i dansk politik - til at sige ja, vi er da også sociale. Det er da

godt, de efterhånden accepterer synspunkter, der var vores for femten eller tyve år siden. Og det samme må jeg også gøre opmærksom på, gør sig gældende for økonomisk demokrati.

Mens vi har gennemført en lang periode på det sociale område, hvor vi efterhånden er blevet accepteret - næh, det er vi nu forresten ikke alligevel - lad mig lige indskyde det - hvordan var det med dagpengereformen? Med et meget, meget spinkelt flertal måtte vi gennemføre noget så selvfølgeligt som det, vores engelske kammerat her gjorde opmærksom på. Med et meget spinkelt flertal måtte de venstreorienterede derinde i Folketinget gennemføre, at nu kunne også arbejdere få sygedagpenge fra den første sygedag. Ja, det er en vældig stor reform, det mener jeg bestemt. Men i virkeligheden er den så selvfølgelig, at vi burde have haft politisk styrke til at kunne gennemføre det allerede i trediverne. Men tingene tager sin tid. Det skal siges, det skal gøres, der skal arbejdes med det, længe før det bliver en realitet.

Om to år - om tre år, måske først om ti år vil alle være enige om, at det da selvfølgelig er rigtigt, at også arbejdere skal have sygedagpenge fra den første dag. Men så husk, vor svært det var, da vi gennemførte den dagpengereform, som vi altså nu har gennemført. ØD er samme kamp.

Og jeg skal ikke sige mere om det.

Jeg tror, at kongressen - jeg tror, at vore aktive kammerater i fagbevægelsen vore partifæller, jeg tror, at forstår dette her. Men vi skal slås for, at det bliver forstået i langt større kredse.

Frode Møller Nicolaisen sagde noget om, at svaret til de borgerlige ikke skal være, at vi åbner for muligheder i retning af et bredt samarbejde.

Den omstændighed, at man ideologisk i mange sager står til venstre for midten selvfølgelig ikke er et udtryk for, at man ikke kan være modtagelig for argumenter fra dem, der ligger på midten, eller fra dem, der ligger til højre for midten. Det må stadigvæk være en pligt for enhver regering her i landet - og altså også for en socialdemokratisk mindretalsregering, og oven i købet i mange tilfælde en simpel nødvendighed - det må være en pligt at lægge op til et samarbejde, prøve på at finde frem til løsninger som er forsvarlige, og så kan vi ikke altid - og til 100 procent - få vore synspunkter igennem. Men kan man komme et skridt den vej, så skal man gøre det - og under alle omstændigheder, glem ikke, at vores politiske situation er, at vi kun lige med nød og næppe har et flertal, og at vi jo ikke altid ved sådan helt præcis,

hvor vi har dette flertal. Vi skal derfor samarbejde, og vi må faktisk appellere til de borgerlige partier, og specielt de Radikale synes jeg nok, kunne overveje sin stilling lidt mere, om ikke der var ting i den fremskridtslinje, som er Socialdemokratiets - og som også de kunne acceptere.
Så siger Frode Møller Nicolaisen, at man kan jo bare se på Sverige.
Ja, for det første må man gøre sig klart, at det svenske Socialdemokrati har stået i en bedre situation - allright - først og fremmest tror jeg, fordi de har været dygtige til at skaffe sig den nødvendige tilslutning, men dernæst også, fordi der er et andet valgsystem i Sverige som kan give et flertal, selv når man ikke i befolkningen har mere end fem- seks-syvogfyrre procent bag sig. Det har ligesom givet mulighederne for mere handledygtige socialdemokratiske regeringer. De muligheder
har vi ikke i Danmark, med det valgsystem, vi har. Men lad mig også. gøre opmærksom på, at også det svenske Social demokrati i perioder har haft en situation. hvor de måtte samarbejde med andre partier. Jeg tænker bl. a. på Bondepartiet - det, der nu kaldes Centerpartiet.
Men lad mig slå fast: Vi skal selvfølgelig som parti hele tiden have vor egen målsætning for øje og arbejde ud fra den og gøre. hvad vi kan ~ om nødvendigt tage karpen i form af valg og på anden måde for at føre vore synspunkter igennem.

Paulus Andersen kom også ind på pressens behandling af vort parti.
Jeg må nok sige, at jeg ikke er helt tilfreds med den måde, som pressen har behandlet os på, men lad os bare også her være klar over, at vi får aldrig den behandling, vi fortjener. Det er den slags uretfærdigheder, vi nok er nødt til at affinde os med. Men det kan jo godt være mærkeligt, at man dagen før denne kongres skal se en stor og meget populær avis fortælle i en fed overskrift: "Aldrig har Social-demokratiet været så splittet som nu". - Det er et bevidst forsøg - undskyld jeg fortolker det sådan - et bevidst forsøg på - ikke at orientere befolkningen om de faktiske forhold, men et bevidst forsøg på at influere denne kongres - at influere vores partifolk ude omkring, prøve på at sætte splid således, at der måske kunne komme det ud af det, som der stod i den overskrift i denne avis.
Jeg tror heller ikke, det er nogen tilfældighed, at otte dage før kunne Berlingske Tidende give en ganske interessant personbeskrivelse af en lang række personer og altsammen var det noget med, at vi alle sammen gik rundt med knive i ærmerne.

Det kan godt være, vi en gang imellem ikke er helt enige, alle sammen - herregud, det er jo stadigvæk demokrati, det er jo stadigvæk et levende parti. Men hvordan var det nu med disse borgerlige partier og denne borgerlige presse? Hvad var det, de sagde om vores parti? De sagde, det er et ensrettet parti.

Folk kan ikke få lov at mene, hvad de vil. Når føreren - eller hvad man nu kaldte det - har talt, så har alle sig blot derefter at rette.

Er du socialdemokrat? Ja eller nej. Var det ikke sådan, talemåden lød i denne presse i lang tid? Nu har man konstateret, at vi debatterer, vi diskuterer, og så bruger og misbruger man det på en måde, som jeg mener, vi skal være meget opmærksomme på. Så vi ikke lader os misbruge, Det er en farlig ting.

Jeg vil holde mig til, hvad Johnsen fra Tønder - tror jeg det var - sagde. Hvorfor er vi egentlig så vrede, fordi de borgerlige angriber os?

Jeg vil godt være vred på en del af pressen for den måde, man angriber os på. Men ellers er jeg da enig med Johnsen i den betragtning, at selve dette, at vi angribes, at pressen f. eks. i ØD-kam- pagnen lægger sig helt op af Industrirådet og erhvervsorganisationernes synspunkter, ja, men det er da i virkeligheden den situation, som vi

må vente, som vi må finde naturlig, den er jo bare et udtryk for, at man dækker de interesser, som man nu engang har, men de er ikke vores interesser, vi har andre synspunkter, vi har andre interesser, vi skal varetage, derfor må og skal vi fremsætte krav, forslag og idéer som må møde modstand og vil blive kritiseret bl. a. i den borgerlige presse

Svend Jakobsen sagde, at VKR's linje synes helt klar. For det første, der er ingen forsøg på tilnærmelse til os. For det andet, man prøver bare at postulere, at vi under ingen omstændigheder vil samarbejde.

For det tredie, hvis vi overhovedet kan få dem i tale, så vil de bare udvande de ting, vi fremkommer med.

Der er tre F'er som altid har stået for mig som noget typisk for i hver fald en del af de borgerlige partier:

De vil Forhindre. Hvis ikke de kan forhindre, så vil de Forhale, Hvis de heller ikke kan forhale, så vil de Forvanske. Det er simpelthen borgerlig politik i Danmark - og har været det altid. Det er vores opgave at drive dem til stadige fremskridt til udvikling. Vi kan gøre det ved selv at vise enighed, ved selv at vise vilje - politisk vilje. Vi kan også

gøre det ved at forhandle med dem, men vi forhandler bedre, hvis de mærker, at vi står enige. Det er dér, det måske af og til kniber.
Jeg vil gerne sige tak for den debat, der har været.
Nu skal Erling Dinesen replicere på grundlag af debatten - også om beretningen.
Jeg vil gerne sige tak for den livlige debat der har været.
Til trods for, at der har været åbent hus for pressen, har man sagt, hvad man mente, og det mener jeg, er en god ting. Jeg håber, at det også bliver en god kongres i andre henseender, takl